

ВИСОТА РОСЛИН СОРТОЗРАЗКІВ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ КОЛЕКЦІЇ УМАНСЬКОГО НУС

Новак Ж.М. канд. с.-г. н., доцент

Новак А.В., канд. с.-г. н., доцент

Новак В.Г., канд. с.-г. н., доцент

Однією з основних передумов високої економічної ефективності вирощування пшениці є успішне збирання врожаю, якому перешкоджає вилягання посівів. Воно буває двох типів: стеблове і прикореневе. Прикореневе вилягання найчастіше буває від надмірного розростання надземної частини та слабкої кореневої системи. Стеблове вилягання трапляється у рослин з міцним, але тонким стеблом. Рослини, які не вилягають, мають коротке товсте стебло і ширші листки [1].

За Дорофєєвим [2], до високорослих відносять рослини з висотою понад 120 см, до середньорослих 105-120, низькорослих – 85-105, напівкарликів – 60-85 і карликів — нижче 60 см.

Висота рослин є кількісним показником, що обумовлюється взаємодією неалельних генів, а також залежить від умов вирощування. У зернових колосових культур виділяють цілий напрям селекції на короткостебельність, оскільки рослини з укороченим стеблом менш схильні до вилягання [3].

Проте значною мірою на висоту рослин впливали погодні умови. Так, а 2015-2016 сільськогосподарський рік випало 508,4 мм опадів, що поступалось нормі на 124,6мм. Незначна кількість опадів березня - квітня 2016 року не завадила рослинам сформувати нормальні сходи, а збільшена на 59,4 мм кількість опадів травня забезпечила інтенсивний ріст молодих рослин. Проте, посушливе літо 2016 року, коли місячні норми значно відрізнялися від середньо багаторічних з одночасним перевищенням температури повітря на 2,5-2,6 °С не створили несприятливі умови для формування та дозрівання зерна та дозволили рослинам пшениці твердої ярої в повній мірі розкрити потенціал продуктивності.

2016-2017 сільськогосподарський рік характеризувався дефіцитом опадів у 140,6 мм. Повністю відтану ґрунт упродовж першої декади березня що практично на 2 дні раніше ніж зазвичай. Весна на 2017 року була тривалою та помірно теплою із недостатньою проти середньобагаторічних значень кількістю опадів. Середня температур повітря в березні на 5,5° перевищувала кліматичну норму. У квітні середня місячна температура склала 9,7°С, що на 1,2° більше типових значень - 8,5°С.

У травні температур повітря була на 0,2° вищою типових для зон значень, причому швидке наростання тепла почалося з першої декади, у другій - на 2,4°С було прохолодніше, а в третій - температура знаходилась на рівні 17,3°С, що на 1,8° тепліше типових. Впродовж весняного періоду відмічались заморозки на поверхні ґрунту аж до 1 травня. У березні (25,8 мм) та травні (46,4 мм) кількість атмосферних опадів була в сумі на 21,8 мм меншою кліматичної норми, а в квітні їх відмічено на 5,3 мм більше.

Літо 2017 року виявилось теплим (середня температура повітря за сезон склала 20,9°C, що на 2,6°C вище кліматичної норми), а атмосферних опадів було відмічено 130,1 мм, тобто на 102,9 мм менше кліматичної норми. Середня температура повітря за червень і липень склала відповідно 20,0 і 20,6°C, що на 2,4 та 1,6°C вище типової для зони норми. Атмосферні опади літнього сезону мали зливовий характер. Так, у червні їхня кількість склала всього 41мм, що було меншим на 46 мм за кліматичну норму, а в липні їх було на 27,8 мм менше середньобогаторічних значень [4]. Тому у 2017 році рослини пшениці не сформували ані великою листо-стебельної маси, ані високих врожаїв зерна, як наслідок, показники висоти рослин досліджуваних сортозразків були більшими у 2016 році порівняно з наступним.

Згідно результатів наших досліджень, висота рослин стандарту — сорту пшениці твердої ярої Династія у середньому за 2016-2017 роки становила 96,0 см. За роками цей показник коливався від 98,7 см у 2016 році до 93,2 см у 2017.

1. Висота рослин сортозразків пшениці твердої ярої, см

Сортозразок	2016 р.		2017 р.		Середнє	
	см	±*	см	±*	см	±*
Династія - стандарт	98,7	—	93,2	—	96,0	—
Ертол	108,2	9,5	103,2	10,0	105,7	9,8
Новація	110,4	11,7	105,4	12,2	107,9	12,0
Безенчукская 205	114,5	15,8	109,2	16,0	111,9	15,9
Кустанайская 28	112,4	13,7	107,8	14,6	110,1	14,2
Дамсінская 40	110,6	11,9	104,2	11,0	107,4	11,5

Примітка: ±* — відхилення від стандарту

Середня за два роки висота рослин усіх аналізованих сортозразків перевищувала показник стандарту на 9,8 (Ертол) – 15,9 (Безенчукская 205) см. Найбільшою висота рослин була у сортозразка Безенчукская 205 відповідно у 2016 і 2017 роках 114,5 та 109,2 см, що перевищувало стандарт на 15,8 та 16,0 см. У сортозразка Кустанайская 28 середня висота рослин склала 110,1 см, що перевищувало показник сорту Династія на 14,2 см. За роками цей показник коливався від 107,8 до 112,4 см. У зразків Новація та Дамсінская 40 середня висота рослин становила відповідно 107,9 і 107,4 см, тоді як у 2016 році — 110,4 та 110,6, а в 2017 — 105,4 і 104,2 см. У сортозразка Ертол висота рослин у 2016 році склала 108,2 см, у 2017 — 103,2, що було більше, ніж у стандарту — сорту Династія відповідно на 9,5 та 10,0 см.

Таким чином, стандарт є низькорослим, а всі досліджувані сортозразки — середньорослими з висотою росли 105,7–111,9 см.

Бібліографія

1. Шелепов В. В., Гаврилюк М. М., Чебаков М. П. та ін. Селекція, насінництво та сортознавство пшениці. Миронівка: Миронівська друкарня, 2007. 408 с.

2. Дорофеев В.Ф., Удачин Р.А., Семенова Л.В. Пшеницы мира. Под ред. В. Д. Дорофеева. Л.: Агропромиздат, 1987. 560 с.
3. Чекалін М. М., Тищенко В. М., Баташова М. Є. Селекція та генетика окремих культур: навч. посіб. Полтава:, 2008. 368 с.
4. Новак А. В. Агрометеорологічні умови 2016-2017 сільськогосподарського року (за даними метеостанції Умань). Вісник Уманського НУС. №2. 2017. С. 57-60.